

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-332-3-16>

ORGANIZATION OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE AS A COMPONENT OF MODERN EDUCATION

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Seleznova O. M.

*doctor of Law, associate professor,
head of the Department of Professional
and Special Legal Disciplines
Private Higher Educational Institution
«Bukovinian University»
Chernivtsi, Ukraine*

Селезньова О. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри професійних
та спеціальних правових дисциплін
ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці, Україна*

Hordiichuk O. Ye.

*PhD of Pedagogical, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Methods
of Primary Education
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University
Chernivtsi, Ukraine*

Гордійчук О. Є.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

На сьогодні по всьому світу відбувається активний розвиток законодавства, присвяченого питанням інклюзії та інклюзивного навчання. Ганебні для людської спільноти явища дискримінації, сегрегації та неповаги не зникають, проте поступово відходять, а в деяких державах фактично зводяться нанівець. Змінюється ментальність, народжується і розвивається розуміння рівності усіх людей, приниження іншої людини знаходить моральний осуд як у самому суспільстві, так і нещадно карається чинним законодавством. Відповідно уповноважуються державні органи та посадові особи, які забезпечують як дотримання норм законодавства про інклюзію, так і реагування на його порушення.

Термін «інклюзія» походить від англійського слова *inclusion*, що означає включення, уміщення. Застосувавши цей термін у ракурсі залучення осіб з особливими потребами до суспільної діяльності, люди, свідомі свого прагнення розширити гуманізм та толерантність регулювання міжособистісних відносин, значно розширили внутрішню термінологічну природу, і самою назвою вказали головну мету інклюзії – розширення соціалізації осіб, що мають певні труднощі в

організації власного життя, фізичні чи психологічні особливі потреби, у налагодженні своєчасних трудових та інших суспільно корисних зв'язків. Певним чином, ми можемо говорити, що процес інклюзії – це своєрідна ідеологія. Ідеологія на рівні планетарного розвитку людської цивілізації, на рівні окремої держави, на рівні регіону. І якщо розглядати термін «інклюзивна освіта», що безпосередньо витікає з більш широкого за своїм внутрішнім змістом терміну «інклюзія», то, безперечно, можна вказати на ідеологію школи, ідеологію класу.

Український народ – це унікальна спільнота з глибоким національним корінням, віковими традиціями, широкою справжньою душею. Його історія обагряна кров'ю; вмиваючись сльозами, століттями несуть українці зерно правди, яке передають своїм дітям за будь-яких умов. Передають свою чистоту, твердість, ні з чим незрівняну доброту. Тому не є дивним, що тенденція впровадження у національне законодавство принципів інклюзії, у тому числі принципів організації інклюзивного навчання, знайшла свій відгук в українській правовій системі.

Для чіткого розуміння термінологічної сутності дефініції «інклюзивне навчання» наведемо норму п.12 ч.1 ст.1 Закону України «Про освіту».

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [1].

З поданої дефініції можна виокремити характерні особливості внутрішньої природи категорії інклюзивного навчання. Перш за все, норма Закону вказує на те, що інклюзивне навчання є системою освітніх послуг. Якщо звернутися до філологічного аналізу терміну «система», то стає ясним той факт, що слово походить з давньогрецької та означає «сполучення», «з'єднання чогось з чимось». Отже, при організації інклюзивного навчання відбувається своєрідна об'єднуюча структуризація певних освітніх послуг, які надаються суспільством уповноваженими на це особами. Така структуризація проявляється в обраній Україною моделі інклюзивної освіти. Якщо США, Канада, Австралія, Китай, Португалія, Швеція, Греція та Норвегія обрали односторонню модель (при якій всі діти здобувають освіту в закладах середньої освіти), а Швейцарія, Бельгія, Японія, Сінгапур, Кувейт – двосторонню (діти з особливими освітніми потребами навчаються у спеціальних школах або класах, а решта дітей – у загальноосвітніх закладах) [2, с.18], то Україна віддала перевагу організації інклюзивної освіти у формі багатосторонньої моделі – надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами здійснюється або в інклюзивних

класах закладів загальної середньої освіти або у спеціальних школах. У нормі Закону підкреслюється гарантованість надання таких освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами, механізм реалізації та забезпечення яких здійснюється державними органами.

Далі у визначенні інклюзивного навчання перераховуються принципи, на яких воно базується. Законодавець не вважав зайвим продублювати міжнародні та конституційні положення щодо принципів організації інклюзивного навчання, що вказує на надзвичайну важливість закріпленого. Дійсно, дискримінація – ганебне явище в історії та сучасності людської цивілізації. Сучасна людина на глибинному психологічному рівні, ментально має соромитися усіх проявів дискримінації, у тому числі сегрегації. Виховання толерантного ставлення до людей, які мають відмінності у фізичному чи психічному розвитку, або відрізняються від інших за іншими показниками – має стати одним з дороговказів в організації сучасного навчання. Людина лише тоді залишається людиною, коли вона емпатійно відчуває іншу людину, не зважаючи на її психофізичні порушення, чи особливості життєдіяльності. Адже кожна людина, в залежності від своїх можливостей, може принести користь суспільству. На це потрібно зважати, формуючи ментальність молодого покоління.

Варто підкреслити, що толерантне ставлення в процесі організації інклюзивного навчання в нашій державі складається історично, а не виникає випадково і раптово. Згадаємо хоча б той факт, після Другої світової війни у закладах загальної середньої освіти навчалося досить багато дітей з фізичними порушеннями. І це сприймалося нормально. На сьогодні потрібно підтримувати та надалі розвивати позитивне ставлення до інклюзивного навчання, працювати як над організацією, матеріально-технічною, методичною базою, так і над менталітетом сучасних громадян.

Інклюзивне навчання передбачає систему освітніх послуг, реалізуючи які, забезпечується рівний доступ усіх дітей до якісної освіти. Фактично інклюзивне навчання в принципі має сформувати рівні освітні можливості для кожної дитини. Освіта стає доступною. Але потрібно розуміти, що хоча законодавством передбачаються однакові можливості для отримання якісної освіти для всіх дітей, фізична змога до отримання знань у всіх дітей різна. Навіть нормотипові діти відрізняються ступенем талановитості, працездатності, характером, психологічними звичками тощо. Діти з особливими освітніми потребами – це ті ж діти, з різними шансами на старті. На практиці при організації інклюзивного навчання звичайно надається рівна для всіх можливість отримати якісну освіту, але отримати її можна у тому обсязі, який

сприйме певна дитина. Тому для дітей з особливими освітніми потребами розробляються індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма, здійснюється адаптація або модифікація освітнього середовища чи програми. Тобто створюються умови для навчання дитини з особливими освітніми потребами відповідно до її можливостей. Це говорить про те, що держава намагається забезпечити належну організацію навчання дитини, дати їй відповідні знання. Однак головна ціль інклюзивного навчання, як не парадоксально це звучить, не полягає в тому, щоб забезпечити максимально можливу подачу знань (хоча й це далеко не другорядне), а в тому, щоб створити умови для соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами.

Висновки. Потребують подальшого дослідження та впровадження положення не тільки щодо організації належного інклюзивного середовища, включаючи вимоги універсального дизайну, забезпечення підручниками та посібниками тощо, але й новітніми розробками полегшення процесу соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Це зумовить новий поштовх в сучасній освіті, оскільки без належного розуміння та застосування принципів інклюзивного навчання вбачається неможливим становлення справжньої людської особистості та цілого народу.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (з наступними змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Козіброта Л. Основні моделі організації інклюзивної освіти в умовах загальноосвітньої школи (початок XXI ст.). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8 (102). С.15-27.